

SCHIȚĂ DE ISTORIE TEATRALĂ COMPARATĂ

În preajma zilei cind poporul nostru sărbătorește 15 ani de nouă istorie a sa, aducem acest modest documentar de viață teatrală. Stau față în față cîteva mărturii din presa ultimilor 50 de ani, despre ceea ce a fost și despre ceea ce este.

Numim modestă această contribuție, pentru că citatele nu sînt totdeauna pe deplin semnificative, au fost extrase dintr-un număr foarte restrîns de publicații și îmbrățișează doar unele, puține, aspecte ale vieții noastre teatrale de odinioară și de azi. Totuși, alăturarea lor este în ansamblu grăitoare; fără îndoială că, urmărind cele de mai jos, cei vîrstnici își vor reaminti, iar cei tineri vor afla cîte ceva. Trebuie să prețuim din adîncul inimii tot ce a fost înfăptuit pe tărîmul culturii de regimul democrat-popular, să măsurăm încă o dată, la cea de-a 15-a aniversare a eliberării patriei, înălțimea la care a ridicat partidul rolul artistului și demnitatea lui umană; să ne pătrundem încă o dată de înfăptuirile care, pe tărîmul teatrului, înseamnă într-un deceniu și jumătate cît alte zece de pînă acum — și mai mult.

Cum cititorii noștri sînt în primul rînd oameni de teatru și spectatori, avem credința că ei vor completa cu ceea ce știu, multe din datele de față. La aceasta ajută, de altfel, toate celelalte materiale din cuprinsul revistei.

Iată datele:

DIN PRESA DE DINAINTE DE 23 AUGUST

În ceea ce privește teatrul, acest instrument predestinat pentru cultivarea poporului, el e neutilizat încă la noi.

(„Rampa”, 2 mai 1938)

Statul român e ridicol de zgîrcit în materie de arte. Concepțiunea lui despre protecțiunea artelor, e o rușine națională. Statul nu va găsi niciodată bani pentru teatru.

(„Rampa”, octombrie 1911)

Statul a găsit, așadar, bani pentru teatru... ..După cîteva decenii. Și alt stat, evident!

Decentralizarea artistică... E un deziderat pe care-l exprimăm de ani de zile și în foaia aceasta și aiurea. Necesitatea ca bătăliile teatrale să nu se mai dea într-un singur focar de cultură, în speță, Capitala țării — ci în cît mai multe centre.

(„Rampa”, 20 martie 1922)

DIN PRESA DE DUPĂ 23 AUGUST

Trăsătura fundamentală a teatrului nostru de azi este aceea că se află nemijlocit în slujba oamenilor muncii.

(„Teatrul” nr. 2, 1959)

Prin fondurile crescînde acordate an de an de către partid și guvern teatrelor, baza materială a mișcării teatrale s-a dezvoltat și se dezvoltă în permanență.

(„Contemporanul”, octombrie 1957)

***

Pentru prima dată în istoria teatrului românesc, un număr de 23 de teatre s-au întîlnit în capitala țării pentru a prezenta în fața unui numeros public, curios și exigent, roadele muncii lor...

Decada dramaturgiei originale a dovedit existența în teatrele din regiuni a unor elemente tinere și vîrstnice, talentate, capabile de a depune o activitate creatoare prețioasă și a ridica nivelul artei teatrale românești, ștergînd barierele între provincie și Capitală.

(„Contemporanul”, 18 ianuarie 1957)

N-a trecut nici un an de la decada dramaturgiei originale și iată că actualul concurs al tinerilor artiști vine să schimbe din nou peisajul teatral al țării.

Baia Mare poartă steagul, alături de Craiova. Iașii sînt în impetuoasă creștere...

(„Contemporanul”, 7 iunie 1957)

36 de teatre dramatice dintre care marea majoritate în regiuni, iată ce face, printre altele, ca azi „bătăliile teatrale” să nu se dea numai în Capitală...

***

Teatrele din provincie: ocolite de public, avind un repertoriu mai prejos de orice critică, cu un ansamblu de mîntuială, unele din aceste instituții nu fac decît să compromită ideea de teatru în provincie... (Sint) pepinier de actori neputincioși, deveniți simpli funcționari dramatici... organisme moarte, fără nici o însemnătate pentru mișcarea teatrelor.

(„Rampa”, 1 septembrie 1929)

...asigurați cel puțin bătrînilor artiști pîinea lor, ca să aibă cei juni cel puțin astă încurajare la martiriul lor; sint posturi în teatru pentru supravegherea teatrului, pentru îngrijirea teatrului aste posturi se ocupă azi, ca în nici o țară, de particulari și un biet artist bătrîn care de la formarea lui și pînă azi... și-a sacrificat viața lui, stă de se uită cum cei din afară vin de se hrănesc din Teatrul lui.

(Dintr-un memoriu adresat ministrului de Interne, în 1862, de către Matei Millo, A. Gaîneau, I. Wachmann, I. Caragiale, Mihail Pascaly, St. Vellescu, A. Flechtenmacher și alții)

Un răspuns bun. Dar cu oarecare întîrziere (95 de ani)!

***

Nu vă temeți de un istoric al mizeriilor îndurate de breasla actoricească de la tinerele sforțări ale lui Millo pînă la vagabondajul nenorocitelor trupe de provincie care așteaptă și în ziua de azi, cu ochii la casa micilor hangare, servind de săli de spectacole — că doar se va aduna cu ce să potolească și să mascheze mizeria lor rătăcitoare?

Această luptă pentru existență și uneori pentru un ideal indușoșor, e cunoscută de mulți dacă nu de toți acei care se perindă orin sălile de teatru. Mulți o plîng, unii o disprețuiesc, dar nimeni nu se interesează de ea, nimeni în viața noastră socială nu-i acordă nici cel puțin acea mîină de ajutor pe care s-ar cădea s-o întinză măcar mila dacă nu dreptatea.

(Al. Davila, „Rampa” 19 octombrie 1911)

...Se înțelege că pe ambele coloane, și cea din dreapta, și cea din stînga, s-ar mai putea cita alte mii de mărturii edificatoare.

***

Teatrul Național e în plin bolșevism. Întii s-au agitat mașinistii, pe urmă lucrătorii de la recuzită, croitoresele și acum stagiarii, care cer indemnizații de chirie. Afară de aceasta, cei retrogradați astă vară, fac tot felul de planuri revoluționare...

Prin aceste indemnizații și sporiri, stagiarii vor putea face față timpurilor grele

Fostele teatre de provincie, — mici, născute în primii ani după eliberare, din îmbinarea uneori, numai pe baza elanului, a actorilor profesioniști cu talente amatoare, inzestrate cu mijloace foarte reduse dar sprijinite cu mare căldură de partid, de organele locale ale puterii populare, de publicul nou, s-au înmulțit și s-au transformat în cițiva ani în instituții teatrale solide, ale căror spectacole, susținute de colective mari, constituie experiența artistică peste care nu se poate trece.

(„Contemporanul”, 15 iunie 1956)

Pe linia unor rezolvări de ordin material privind pe oamenii noștri de teatru, se poate aprecia că a fost rezolvată una din cele mai discutate probleme, aceea a reglementării sistemului de pensii.

(Din raportul Direcției Teatrelor la Consfătuirea pe țară a oamenilor de teatru din ianuarie 1957. „Contemporanul”, 18 ianuarie 1957)

Sintem acum în posesia unei statistici riguroase, dovedite, pe care o împărțăm cititorilor voitori să știe ce progrese au fost făcute în zece ani în ceea ce s-a convenit să se denumească altădată, ușuratec, cultură:

...Teatre dramatice: 16 în 1938, sporite la 37 în 1956.

...Teatre de păpuși, inexistente în trecut, 20 în 1956.

...Numărul spectatorilor la teatre în 1938, 1.592.904; în 1955, 7.814.089.

...Diferența în ce privește artele și scriitura dintre două regimuri, unul de indiferență și altul de realizări concrete, e limpede dovedită și pentru orbii benevoli.

(Tudor Arghezi, „Contemporanul”, 4 ianuarie 1957)

Aceasta e vremea cînd instituția noastră de veche tradiție, Teatrul Național, a căpătat o nouă traică strălucire, s-a integrat acelei căi luminoase pe care generații întregi de artiști au visat-o ca o împlinire, calea slujirii poporului, în condiții de adevărată libertate.

(Niky Atanasiu, „Contemporanul”, 25 ianuarie 1957)

prin care trecem cind scumpetea e atit de mare, incit cu salariile pe care le au actualmente nu pot trăi...

...Memoriul lor e iscălit de G. Ciprian, Nae Săvulescu, N. Bălțățeanu, I. Tilvan, Aurel Athanasescu...

...Ei sînt hotărîți să se pună în grevă...
(„Rampa”, 7 decembrie 1918)

Este știut că astăzi condițiile de viață și de muncă sînt pe deplin asigurate tuturor actorilor din toate teatrele, în frunte cu Naționalele.

***

O statistică făcută asupra absolvenților din ultimii ani ai Conservatorului, n-ar putea da nici ZE-CE talente remarcabile... Bănuim o cauză: este lipsa de entuziasm cu care elevii de Conservator așteaptă absolvirea. Ei știu, cei mai mulți, că nu se vor putea plasa. Că vor trebui să înceapă să bată pe la ușile teatrelor oficiale și particulare pentru a obține un angajament. Că vor trebui să se folosească deseori de alte elemente decît de meritele lor pentru a obține acest angajament.

(„Rampa”, 10 iunie 1922)

Acum ies într-un an, din Institut, zeci de talente — și nu este afiș de spectacol teatral sau generic de film românesc, care să nu poarte în frunte măcar un nume de tînăr actor, absolvent din acești ani al Institutului de Artă Teatrală „I. L. Caragiale”.

***

Trebuie să se asigure scriitorilor noștri dramatici, în afară de tantiemele ce li se cuvin pentru lucrările lor, premii însemnate, care să le dea și lor puțința de a trăi fără grijă și de a putea lucra ne-turburați de fantoma nevoilor zilnice.

(Rampa, 20 noiembrie, 1918)

Stau cu chirie la mansardă și sînt mulțumit că reușesc să-mi achit chiria la timp.

Tot teatrul pe care l-am scris, mi-a adus atîta bani cit mi-au trebuit să plătesc pentru tipărirea lui *Mitică Popescu și Mioara*, pe care însă nu le-am putut scoate de la tipografie.. De altfel, n-am tras din fiecare, decît cite 500 exemplare.

(Interviu acordat de Camil Petrescu ziarului „Rampa”, 3 aprilie 1933)

În anii care s-au scurs de la instaurarea puterii populare la noi, s-a făcut foarte mult, din grija partidului și a guvernului, și pentru Național. Grija marilor directive și ajutoarele au fost date din plin. Slujitorii scenei, ei inșiși, s-au văzut prețuiți, încurajați, cinstiți și recompensați... S-au amenajat săli, din ce în ce mai bune... cit mai aproape de nevoile adevărate ale unui teatru național.

(Ion Marin Sadoveanu, „Teatrul”, nr. 4, 1957)

Învățămîntul superior artistic asigură, precum se vede, o consolidare a talentelor veritabile, prin muncă temeinică asupra însușirilor naturale și prin cultură bine alcătuită, fără de care darurile artistice greu răzbat la lumină.

(„Contemporanul”, 15 iunie 1956)

În ultimii ani, Institutul de Teatru a dat numeroși absolvenți care s-au îndreptat spre toate colțurile țării, aducînd odată cu tinerețea, elanul, patosul și o dragoste fierbinte de muncă. Se vorbește... despre talentata echipă de tineri de la Craiova, despre tinerii din Galați, despre cei de la Baia Mare etc.

(„Teatrul”, nr. 5, 1957)

Dată fiind importanța dezvoltării științei, literaturii și artei pentru succesul operei de construire a temeliiilor socialismului și necesitatea stimulării activității științifice, literare și artistice, prin crearea de condiții prielnice dezvoltării științei și culturii, puse în serviciul poporului, C.C al P.M.R. hotărâște:

1. Să propună guvernului R.P.R. de a institui, cu începere din anul 1949, un număr de 15 premii anuale (...) pentru lucrări științifice și opere de artă eminente din următoarele domenii: (...) poezie, proză, literatură dramatică, filologie și teorie a literaturii și artei, publicistică, muzică, plastică.

3. Să propună guvernului de a fonda pe lîngă Societatea Scriitorilor din R.P.R. o instituție purtînd numele „Fondul literar al Scriitorilor din R.P.R.” avînd drept scop ajutorarea materială sub diferite forme a scriitorilor, în vederea asigurării de con-

diții favorabile pentru desfășurarea muncii lor creatoare...

(Din Hotărîrea Ședinței Plenary a C.C. al P.M.R. asupra stimulării activității științifice, literare și artistice, publicată în „Știința”, decembrie 1948)

Ministerul Învățămîntului și Culturii a inițiat organizarea unui concurs de dramaturgie, închinat celei de a 15-a aniversări a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist... Concursul este dotat cu premii în valoare totală de 160.000 lei, la care se adaugă și suma de 32.500 lei pentru lucrările destinate Concursului „Vasile Alecsandri”.

(„Teatrul”, nr. 12, 1958)

Ediția definitivă de Teatru a lui Camil Petrescu a apărut nu în 500, ci în 10.000 de exemplare, dar nu în 1933, ci în 1956. Premiul de Stat a încununat, printre alții, și dramaturgi. S-au asigurat și „tantiemele” și premiile; „fantoma nevoilor zilnice” nu va mai bate niciodată la geamul dramaturgilor.

***

Nimeni nu pomenește ceva de piesele originale. Nicăieri n-am văzut un rind despre teatrul nostru, despre autorii noștri... („Rampa”, 15 august 1936)

Ordinul nr. 253 (...) al Ministerului Învățămîntului și Culturii reprezintă unul dintre cele mai însemnate documente (...) din istoria teatrului rominesc... (...) teatrele au obligația să deschidă stagiunea (...) cu o premieră a unei piese rominești, de preferință a unui autor contemporan... Ținînd seama de importanța dramaturgiei originale în opera de educare a poporului, repertoriul fiecărui teatru sau secție va cuprinde în mod obligatoriu cel puțin două piese originale de autori contemporani pe stagiune (în cazul teatrelor cu două sau mai multe scene, numărul acestor piese va fi de cel puțin trei)...

(„Teatrul”, nr. 5, 1957)

...Și apoi, există astăzi vreo luare de poziție în problemele teatrului, în care să nu se afirme preponderența în repertoriu, necesitatea stimulării continue, dragostea față de dramaturgia originală ?

***

Vremurile de azi, predestinate surogatului, nu cîr prea mult încă teatrelor. Antreprenorii așa-ziși culturali, profită de aceeaș scădere a tuturor nivelurilor, oferind ca și mezalării, tobă cu zgîrci în loc de tobă cu limbă...

Actori mari ca Storin, Ion Manolescu, Tony Bulandra, V. Maximilian, etc. ...sînt șomeri, neputînd încheia contract cu vreunul din sus-zisele teatre.

(„Rampa”, 9 august 1942)

Izgonirea marilor artiști de pe scenele rominești, rezumă un moment odios al teatrului nostru de azi.

În țara noastră, creatorii din toate domeniile artei se bucură de dragostea deplină a celor ce muncesc, de sprijinul și prețuirea regimului de democrație populară. Autorilor dramaticei, regizorilor, actorilor li s-au creat condiții favorabile de muncă, condiții de care nici unul dintre noi nu s-a putut bucura în trecut. O mărturie în acest sens o constituie decernarea premiilor de stat, a titlurilor de artist al poporului, artist emerit, maestru al artei, actorilor și regizorilor de frunte din țara noastră.

Fruntașii scenei noastre, Lucia Sturdza Bulandra, N. Bălățeanu, Aura Buzescu, Ion Manolescu, G. Storin, G. Timică, So-

Publicului românesc să i se redea artiștii lui. Săliile să se dea artiștilor, nu impresarilor !

(„Rampa”, 18 octombrie 1942)

Se poate afirma că nu există nici un actor român de valoare care să fi rămas azi departe de scenă. Din frontul nostru teatral compact, unitar, masiv, nu lipsește nici un talent autentic.

De fapt, înainte de a se începe repetițiile, actorii ar trebui să se stringă la un loc și piesa ar trebui citită tuturor, pentru ca fiecare să priceapă măcar despre ce e vorba.

(„Rampa”, decembrie 1918)

Azi, în teatrul nostru, actori care să nu știe „despre ce e vorba” în piesa în care joacă, sînt de neconceput.

...Un actor are de spus o lungă tiradă. Preotul Thaliei se laxă în glas și rezemîndu-se de un stîlp, își spune rolul rar și cu mlădieri de voce.

Regizorul, din fundul sălii, începe să urle :

— Mai repede ! ...Mai repede ! ...Cu o sută de kilometri pe oră, nu ca boul la jug.

— Dom'le... am intenții...

— Dă-le dracului de intenții că habar n-ai ce-i aia... vorbește iute-iute și mai dă-te-n moașta la dreapta că nu se vede stîlpul.

...O jună actriță apare cu rolul în mină.

Regizorul urlă :

— Aruncă rolul... Să-ți fie rușine obrazului...

— Păi a fost pusă în repetiție abia alaltăeri.

— Ei și ? ...Peste cinci zile e premieră ...Să nu spui că nu poți să înveți, că atunci înseamnă că ești timpită !

(Reportaj de la o repetiție — în „Rampa”, 9 octombrie 1929)

S-a sugerat domnului Demetriad ideea unui ciclu de reprezentații la Praga și Viena. Tratatивele le-am condus chiar eu, însă, deoarece, cu toate stăruințele mele n-am putut obține asentimentul d-lui Ministru Lepădatu care a invocat dificultățile bugetare din acel moment, dorința noastră nu s-a putut împlini.

(„Rampa”, 9 mai 1925)

nia Cluceru, C. Antoniu, V. Maximil'an, G. Vraca, G. Ciprian, G. Calboreanu și alții au posibilitatea să-și valorifice din plin talentul.

(Lucia Demetrius, „Contemporanul”, 11 ianuarie 1953)

...În spiritul muncii colective pe deplin încetățenită în teatrele sovietice, se creează acum, la noi, o nouă și admirabilă tradiție a creației colective.

(„Contemporanul”, 15 iunie 1956)

„Cizelăm rolurile. Le dăm o nouă strălucire”.

(Eugenia Popovici)

„Voi căuta să arăt că printr-o temeinică pregătire, o simplă prezență scenică poate fi cizelată, ridicată la valoarea unui portret...”

(Ion Manu)

„Ne-am străduit să înțelegem și apoi să aplicăm, în creația artistică, sistemul lui Stanislavski... atmosfera generală de muncă din colectiv nu ne-a făcut să ne simțim oboșiți nici o clipă...”

(Radu Beligan)

...Piese jucate de zeci de ori, de sute de ori, roluri duse în turnee, peste hotare. Și totuși ! Fiecare scenă e încă o dată adîncită, fiecare moment e din nou topit și retopit artistic.

(Dintr-un reportaj despre repetițiile Naționalului în vederea turneului în U.R.S.S. — „Teatrul”, nr. 9, 1958)

(Artiștii Teatrului Național „I. L. Caragiale”) fuseseră la Paris... Jucaseră acolo... Aduceau cu ei laurii unui triumf care-și purtase ecourile în lumea întreagă... Nu se așternuse încă uitarea peste succesul de la Paris și a venit Veneția... Ovații și elogiul, de asemeni neprecupețite...

Am luat cu noi și o bogată experiență și amintiri de neșters. Dar am plecat și cu sentimentul unei datorii împlinite : (noi, Teatrul Național „V. Alecsandri”, din Iași) eram primul ansamblu teatral românesc care dădea reprezentații în Uniunea Sovietică.

(„Teatrul”, nr. 12, 1957)

Torneul nostru (al Teatrului Național „I. L. Caragiale”) în Uniunea Sovietică (...) a înregistrat (...) un răsunător succes.
(„Teatrul”, nr. 10—11, 1958)

La care ar mai trebui adăugate citate despre turneul teatrului din Constanța în R. P. Bulgaria, al celui din Tg. Mureș în R. P. Ungară, al Teatrului de Operetă în U.R.S.S., al Teatrului „Tândărică” la Moscova, Varșovia, Cairo, Praga, Tirana... Nu numai Demetriad, ci toți marii artiști de odinioară sînt acum recomenșați pentru umilința lor de atunci...

***

Uniunea Internațională a Marionetiștilor s-a adunat în Congres la Paris...

România a lipsit de la Congres. Nastratin Hogea, Păcală și Tindală, atîtea creații ale poporului așteaptă încă mașinistul ingenios pentru ca să zbenzueie sub destinul frînghiei!

(„Rampa”, 11 decembrie 1929)

Al cincilea „Congres al Uniunii Internaționale a Păpușarilor” s-a ținut nu de mult la Praga. Printre cele 16 țări, ai căror reprezentanți au luat parte la dezbateri, s-a numărat și Republica Populară Romină.

„Tândărică”, el singur, dă acum 600 spectacole în fiecare an, la care asistă în medie o sută cincizeci de mii de spectatori, mici și mari.

„Tândărică” al nostru... a colindat sumedenie de țări, obținînd nu numai aplauzele, ci și stima oamenilor de breaslă...

(„Teatrul”, nr. 5, 1957)

Festivalul internațional al teatrelor de păpuși de la București va însemna pentru păpușarii din lumea întreagă un eveniment foarte important... Nu încapă îndoială că orașul București și guvernul romin au meritul unei acțiuni culturale ale cărei proporții și perspective pentru această ramură a artei dramatice nici nu pot fi încă apreciate pe deplin.

(Dr. H. R. Puschke din R. F. Germană, „Teatrul”, nr. 5, 1958)

Nu numai că România nu va mai lipsi de la nici o manifestare importantă a păpușarilor, dar din 1958 încolo organizează la trei ani o dată, în propria-i capitală, cel mai mare Festival Internațional al Teatrelor de Păpuși și Marionete.

Ne oprim aici; pentru fiecare întrebare, doleanță, ori amărăciune, ori constatare negativă din trecut, se pot da în prezent zeci de răspunsuri, care dovedesc fundamentale schimbări pozitive ce s-au produs după Eliberare. Nu există sector al vieții teatrale în care azi să nu-l depășească înzecit pe ieri, nu există nici un compartiment al mișcării noastre teatrale care să fi rămas — nu în urma, ci măcar la nivelul trecutului.

Atîtea piese originale n-au fost niciodată. Atîția actori, și încă atîția de talent, n-am avut niciodată. Atîția regizori, scenografi, secretari literari, tehnicieni, critici, activiști teatrali n-au fost niciodată la noi. Cifra spectatorilor nu suferă comparație cu trecutul. Numărul artiștilor amatori de azi nu poate fi comparat cu cel de odinioară. Din unele puncte de vedere, nu se pot face absolut nici un fel de alăturări, pentru că: n-a existat în trecut nici un teatru de păpuși; n-a existat nici un fel de viață teatrală în orașele Birlad, Reșița, Sf. Gheorghe, Piatra Neamț, Turda și atîtea altele; n-a avut loc niciodată, nici un fel de festival al teatrului românesc; nu s-a întreprins nicidecum vreun turneu oficial al unei trupe rominești în străinătate

Sub soarele socialismului, teatrul românesc înflorește nestingherit și se afirmă, îngrijit cu dragoste de partid, ca una din florile cele mai frumoase din cîmpul culturii unui popor mîndru și liber.